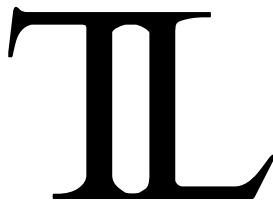

The Latin Vulgate New Testament

The Latin Vulgate New Testament

Timothy A. Lee Publishing

The Latin Vulgate New Testament

Copyright © 2023 by Timothy A. Lee

Timothy A. Lee Publishing, Cambridge, England

www.timothyalee.com

@Timothy_A_Lee

All rights reserved. This publication may not be reproduced, distributed, or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording, or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher. For permission requests, contact requests@timothyalee.com.

This biblical base text is The Clementine Vulgate Project

<https://vulsearch.sourceforge.net/> which is in the public domain.

First Edition 2023

ISBN: 978-1-916854-67-3

CONTENTS

Introduction vii

GOSPELS

Matthew 1 Luke 56
Mark 35 John 93

ACTS – REVELATION

Acts 121 Titus 224
Romans 157 Philemon 224
1 Corinthians 171 Hebrews 225
2 Corinthians 185 James 236
Galatians 194 1 Peter 240
Ephesians 199 2 Peter 244
Philippians 204 1 John 247
Colossians 208 2 John 251
1 Thessalonians 212 3 John 252
2 Thessalonians 215 Jude 253
1 Timothy 217 Revelation 255
2 Timothy 221

APPENDICES

Paradigms 273 Glossary 284

Introduction

This is a Latin Bible, specifically the Sixto-Clementine Vulgate from 1592 which was the standard Latin Bible of the Roman Catholic church until the production of the Nova Vulgata in 1979. There were Latin translations of the Bible, both Old and New Testaments, as early as the second century CE. Both testaments were translated from prior Greek texts: either the Septuagint or Greek New Testament. These first translation are known as the *Vetus Latina* or Old Latin and differ to the standard Vulgate edited by Jerome in the early 5th century.

The first suggestion of a translation of the New Testament in another Latin, is found in the the Acts of the Scillitan Martyrs, written around 180 CE. This sort work is about several poor Christians in Scilla, North Africa were upon trial and ultimately martyred for their faith. During the trial they were asked (line 12)

Saturninus proconsul dixit: “Quae sunt res in capsula vestra?”

Speratus dixit: “Libri et epistolae Pauli viri iusti.”

Saturninus the proconsul said, ‘What are the things in your chest?’

Speratus said, ‘books and epistles of Paul, a just man.’

Presumably these poor people did not read Greek, so were using a Latin translation. Latin texts are then found quoted in some of the church fathers as it slowly grew in popularity.

Later Saint Jerome standardised the Latin text of both testaments.¹ His belief was in the *hebraica veritas* ‘Hebrew truth’, that is the Hebrew text reflects the true text that the church should use and not the Greek Septuagint. He thus differed to Saint Augustine who favoured the Greek Septuagint which was far more popular in the church.

In order to achieve his goal for the Old Testament, he compared the Latin against the Hebrew Bible with the aid of Origen’s Hexapla. His Hebrew was weak, so he heavily relied upon the isomorphic Greek translations found in the Hexapla such as Aquila and even Symmachus. His translation prefaces sent to friends explain his translation methodology.

Sources

The Vulgate text is in the public domain. It was transcribed by the Clementine Vulgate Project and is freely available.²

Contact

If a reader finds an issue with this book, or wishes to suggest an improvement, please email: reader-suggestions@timothyalee.com.

Acknowledgments

Thanks to all those who discussed producing this book in Cambridge.

Emmanuel College, Cambridge
17th October, 2023.

Timothy A. Lee

¹ For a longer introduction, see Pierre-Maurice Bogaert. “The Latin Bible.” In: *The New Cambridge History of the Bible. Volume 1: From the Beginnings to 600*. Ed. by James Carleton Paget and Joachim Schaper. Cambridge: Cambridge University Press, 2013, pp. 505–526.

² <https://vulsearch.sourceforge.net/>

Evangelium secundum Matthæum

1 Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham. **2** Abraham genuit Isaac. Isaac autem genuit Jacob. Jacob autem genuit Judam, et fratres ejus. **3** Judas autem genuit Phares, et Zaram de Thamar. Phares autem genuit Esron. Esron autem genuit Aram. **4** Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon. **5** Salmon autem genuit Booz de Rahab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Jesse. Jesse autem genuit David regem. **6** David autem rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Uriæ. **7** Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abias autem genuit Asa. **8** Asa autem genuit Josaphat. Josaphat autem genuit Joram. Joram autem genuit Oziam. **9** Ozias autem genuit Joatham. Joatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. **10** Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Josiam. **11** Josias autem genuit Jechoniam, et fratres ejus in transmigracione Babylonis. **12** Et post transmigracionem Babylonis: Jechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. **13** Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim autem genuit Azor. **14** Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud. **15** Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Jacob. **16** Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus. **17** Omnes itaque generationes ab Abraham usque ad David, generationes

quatuordecim: et a David usque ad transmigracionem Babylonis, generationes quatuordecim: et a transmigracione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim.

18 Christi autem generatio sic erat: cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent inventa est in utero habens de Spiritu Sancto.

19 Joseph autem vir ejus cum esset justus, et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. **20** Hæc autem eo cogitante, ecce angelus Domini apparuit in somnis ei, dicens: Joseph, fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est. **21** Pariet autem filium: et vocabis nomen ejus

Jesum: ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. **22** Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est a Domino per prophetam dicentem: **23** Ecce virgo in utero habebit, et pariet filium: et vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum Nobiscum Deus.

24 Exsurgens autem Joseph a somno, fecit sicut præcepit ei angelus Domini, et accepit conjugem suam. **25** Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum: et vocavit nomen ejus Jesum.

2 Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehemi Juda in diebus Herodis regis, ecce magi ab oriente venerunt Jerosolymam, **2** dicentes: Ubi est qui natus est rex Judæorum? vidimus enim stellam ejus in oriente, et venimus adorare eum. **3** Audiens autem Herodes rex, turbatus est, et omnis Jerosolyma cum illo. **4** Et congregans omnes principes sacerdotum, et scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi Christus

eam, jam mœchatus est eam in corde suo. ²⁹ Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, et projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. ³⁰ Et si dextra manus tua scandalizat te, abscide eam, et projice abs te: expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam. ³¹ Dictum est autem: Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudiî. ³² Ego autem dico vobis: quia omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: et qui dimissam duxerit, adulterat.

³³ Iterum audistis quia dictum est antiquis: Non perjurabis: reddes autem Domino juramenta tua. ³⁴ Ego autem dico vobis, non jurare omnino, neque per cælum, quia thronus Dei est: ³⁵ neque per terram, quia scabellum est pedum ejus: neque per Jerosolymam, quia civitas est magni regis: ³⁶ neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum. ³⁷ Sit autem sermo vester, est, est: non, non: quod autem his abundantius est, a malo est.

³⁸ Audistis quia dictum est: Oculum pro oculo, et dentem pro dente. ³⁹ Ego autem dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi et alteram: ⁴⁰ et ei, qui vult tecum iudicio contendere, et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium: ⁴¹ et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo et alia duo. ⁴² Qui petit a te, da ei: et volenti mutuari a te, ne avertaris.

⁴³ Audistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum. ⁴⁴ Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro persequen-

tibus et calumniantibus vos: ⁴⁵ ut sitis filii Patris vestri, qui in cælis est: qui solem suum oriri facit super bonos et malos: et pluit super justos et injustos. ⁴⁶ Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne et publicani hoc faciunt? ⁴⁷ Et si salvaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne et ethnici hoc faciunt? ⁴⁸ Estote ergo vos perfecti, sicut et Pater vester cælestis perfectus est.

6 Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in cælis est. ² Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis, et in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

³ Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua: ⁴ ut sit eleemosyna tua in abscondito, et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

⁵ Et cum oratis, non eritis sicut hypocritæ qui amant in synagogis et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus: amen dico vobis, receperunt mercedem suam. ⁶ Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio, ora Patrem tuum in abscondito: et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. ⁷ Orantes autem, nolite multum loqui, sicut ethnici, putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. ⁸ Nolite ergo assimilari eis: scit enim Pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum. ⁹ Sic ergo vos orabitur:

Pater noster, qui es in cælis,
sanctificetur nomen tuum.

¹⁰ Adveniat regnum tuum;
fiat voluntas tua, sicut in cælo
et in terra.

- ¹¹ Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie,
¹² et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.
¹³ Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo. Amen.

¹⁴ Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum: dimittet et vobis Pater vester cælestis delicta vestra. ¹⁵ Si autem non dimiseritis hominibus: nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.

¹⁶ Cum autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ, tristes. Exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.

¹⁷ Tu autem, cum jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava, ¹⁸ ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo, qui est in abscondito: et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

¹⁹ Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: ubi ærugo, et tinea demolitur: et ubi fures effodiunt, et furantur. ²⁰ Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt, nec furantur. ²¹ Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum. ²² Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. ²³ Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosus erit. Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ quantæ erunt? ²⁴ Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, et alterum diliget: aut unum sustinebit, et alterum contemnet. Non potestis Deo servire et mammonæ. ²⁵ Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam

esca, et corpus plus quam vestimentum? ²⁶ Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea: et Pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? ²⁷ Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? ²⁸ Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent. ²⁹ Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis. ³⁰ Si autem fœnum agri, quod hodie est, et cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicæ fidei? ³¹ Nolite ergo solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? ³² hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis. ³³ Quærite ergo primum regnum Dei, et justitiam ejus: et hæc omnia adjicientur vobis. ³⁴ Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi: sufficit diei malitia sua.

7 Nolite judicare, ut non judicemini. ² In quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabimini: et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. ³ Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides? ⁴ aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejciam festucam de oculo tuo, et ecce trabs est in oculo tuo? ⁵ Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui. ⁶ Nolite dare sanctum canibus: neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, et conversi dirumpant vos.

⁷ Petite, et dabitur vobis: quærite, et invenietis: pulsate, et aperietur vobis.

⁸ Omnis enim qui petit, accipit: et qui quærit, invenit: et pulsanti aperietur.

⁹ Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei? ¹⁰ aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei? ¹¹ Si ergo vos, cum sitis mali, notis bona dare filiis vestris: quanto magis Pater vester, qui in cælis est, dabit bona petentibus se?

¹² Omnia ergo quæcumque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite illis. Hæc est enim lex, et prophetæ.

¹³ Intrate per angustam portam: quia lata porta, et spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam. ¹⁴ Quam angusta porta, et arcta via est, quæ ducit ad vitam: et pauci sunt qui inveniunt eam!

¹⁵ Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces:

¹⁶ a fructibus eorum cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? ¹⁷ Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: mala autem arbor malos fructus facit. ¹⁸ Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere.

¹⁹ Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur. ²⁰ Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

²¹ Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum. ²² Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo dæmonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? ²³ Et tunc confitebor illis: Quia numquam novi vos: discedite a me, qui operamini iniquitatem. ²⁴ Omnis ergo

qui audit verba mea hæc, et facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram, ²⁵ et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et non cecidit: fundata enim erat super petram. ²⁶ Et omnis qui audit verba mea hæc, et non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam: ²⁷ et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina illius magna. ²⁸ Et factum est: cum consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina ejus. ²⁹ Erat enim docens eos sicut potestatem habens, et non sicut scribæ eorum, et pharisæi.

8 Cum autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ: ² et ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. ³ Et extendens Jesus manum, tetigit eum, dicens: Volo: mundare. Et confestim mundata est lepra ejus. ⁴ Et ait illi Jesus: Vide, nemini dixeris: sed vade, ostende te sacerdoti, et offer munus, quod præcepit Moyses, in testimonium illis.

⁵ Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum centurio, rogans eum, ⁶ et dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, et male torquetur. ⁷ Et ait illi Jesus: Ego veniam, et curabo eum. ⁸ Et respondens centurio, ait: Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum: sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus. ⁹ Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, et dico huic: Vade, et vadit: et alii: Veni, et venit: et servo meo: Fac hoc, et facit.

¹⁰ Audiens autem Jesus miratus est, et sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israël.

¹¹ Dico autem vobis, quod multi ab oriente et occidente venient, et recum-

bent cum Abraham, et Isaac, et Jacob in regno cælorum: ¹² filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium. ¹³ Et dixit Jesus centurioni: Vade, et sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.

¹⁴ Et cum venisset Jesus in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem, et febricitantem: ¹⁵ et tetigit manum ejus, et dimisit eam febris, et surrexit, et ministrabat eis.

¹⁶ Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: et eiciebat spiritus verbo, et omnes male habentes curavit: ¹⁷ ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam, dicentem:

Ipse infirmitates nostras accepit:
et ægrotationes nostras portavit.

¹⁸ Videns autem Jesus turbas multas circum se, jussit ire trans fretum.

¹⁹ Et accedens unus scriba, ait illi: Magister, sequar te, quocumque ieris.

²⁰ Et dicit ei Jesus: Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos; Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. ²¹ Alius autem de discipulis ejus ait illi: Domine, permitte me primum ire, et sepelire patrem meum. ²² Jesus autem ait illi: Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

²³ Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus: ²⁴ et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus: ipse vero dormiebat. ²⁵ Et accesserunt ad eum discipuli ejus, et suscitaverunt eum, dicentes: Domine, salva nos: perimus. ²⁶ Et dicit eis Jesus: Quid timidi estis, modicæ fidei? Tunc surgens imperavit ventis, et mari, et facta est tranquillitas magna. ²⁷ Porro homines mi-

rati sunt, dicentes: Qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei?

²⁸ Et cum venisset trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sævi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam. ²⁹ Et ecce clamaverunt, dicentes: Quid nobis et tibi, Jesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos? ³⁰ Erat autem non longe ab illis grex multorum porcorum pascens. ³¹ Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si eijcis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. ³² Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos, et ecce impetu abiit totus grex per præceptum in mare: et mortui sunt in aquis. ³³ Pastores autem fugerunt: et venientes in civitatem, nuntiaverunt omnia, et de eis qui dæmonia habuerant. ³⁴ Et ecce tota civitas exiit obviam Jesu: et viso eo, rogabant ut transiret a finibus eorum.

9 Et ascendens in naviculam, transfretavit, et venit in civitatem suam.

² Et ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto. Et videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. ³ Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se: Hic blasphematur. ⁴ Et cum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?

⁵ Quid est facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata tua: an dicere: Surge, et ambula? ⁶ Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam. ⁷ Et surrexit, et abiit in domum suam. ⁸ Videntes autem turbæ timuerunt, et glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.

⁹ Et, cum transiret inde Jesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi: Sequere

me. Et surgens, secutus est eum. ¹⁰ Et factum est, discumbente eo in domo, ecce multi publicani et peccatores venientes, discumbebant cum Jesu, et discipulis ejus. ¹¹ Et videntes pharisæi, dicebant discipulis ejus: Quare cum publicanis et peccatoribus manducat magister vester? ¹² At Jesus audiens, ait: Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. ¹³ Euntes autem discite quid est: Misericordiam volo, et non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores. ¹⁴ Tunc accesserunt ad eum discipuli Joannis, dicentes: Quare nos, et pharisæi, jejunamus frequenter: discipuli autem tui non jejunant? ¹⁵ Et ait illis Jesus: Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus: et tunc jejunabunt. ¹⁶ Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem ejus a vestimento, et pejor scissura fit. ¹⁷ Neque mittunt vinum novum in utres veteres: alioquin rumpuntur utres, et vinum effunditur, et utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt: et ambo conservantur.

¹⁸ Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit, et adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modo defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, et vivet. ¹⁹ Et surgens Jesus, sequebatur eum, et discipuli ejus. ²⁰ Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, et tetigit fimbriam vestimenti ejus. ²¹ Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum ejus, salva ero. ²² At Jesus conversus, et videns eam, dixit: Confide, filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora.

²³ Et cum venisset Jesus in domum principis, et vidisset tibicines et turbam

tumultuantem, dicebat: ²⁴ Recedite: non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum. ²⁵ Et cum ejecta esset turba, intravit: et tenuit manum ejus, et surrexit puella. ²⁶ Et exiit fama hæc in universam terram illam.

²⁷ Et transeunte inde Jesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes, et dicentes: Miserere nostri, fili David.

²⁸ Cum autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Jesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine.

²⁹ Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem vestram, fiat vobis.

³⁰ Et aperti sunt oculi eorum: et comminatus est illis Jesus, dicens: Videte ne quis sciat. ³¹ Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum in tota terra illa.

³² Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem. ³³ Et ejecto dæmonio, locutus est mutus, et miratæ sunt turbæ, dicentes: Numquam apparuit sic in Israël. ³⁴ Pharisæi autem dicebant: In principe dæmoniorum ejicit dæmones.

³⁵ Et circuibat Jesus omnes civitates, et castella, docens in synagogis eorum, et prædicans Evangelium regni, et curans omnem languorem, et omnem infirmitatem. ³⁶ Videns autem turbas, misertus est eis: quia erant vexati, et jacentes sicut oves non habentes pastorem. ³⁷ Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. ³⁸ Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

10 Et convocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, et curarent omnem languorem, et omnem infirmitatem. ² Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus, Simon, qui dicitur Petrus: et Andreas frater ejus, ³ Jacobus

Zebedæi, et Joannes frater ejus, Philippus, et Bartholomæus, Thomas, et Matthæus publicanus, Jacobus Alphæi, et Thaddæus, ⁴ Simon Chananæus, et Judas Iscariotes, qui et tradidit eum.

⁵ Hos duodecim misit Jesus, præcipiens eis, dicens: In viam gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis: ⁶ sed potius ite ad oves quæ perierunt domus Israël.

⁷ Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquavit regnum cælorum. ⁸ Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos mundate, dæmones ejicite: gratis accepistis, gratis date.

⁹ Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris: ¹⁰ non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam: dignus enim est operarius cibo suo.

¹¹ In quamcumque autem civitatem aut castellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus sit: et ibi manete donec exeatis. ¹² Intrans autem in domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui.

¹³ Et siquidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: si autem non fuerit digna, pax vestra revertetur ad vos. ¹⁴ Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros: exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris.

¹⁵ Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum in die judicii, quam illi civitati.

¹⁶ Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. ¹⁷ Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos: ¹⁸ et ad præsidēs, et ad reges ducentini propter me in testimonium illis, et gentibus. ¹⁹ Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa

hora, quid loquamini: ²⁰ non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. ²¹ Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium: et insurgent filii in parentes, et morte eos afficient: ²² et eritis odio omnibus propter nomen meum: qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

²³ Cum autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israël, donec veniat Filius hominis. ²⁴ Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum: ²⁵ sufficit discipulo ut sit sicut magister ejus, et servo, sicut dominus ejus. Si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus? ²⁶ Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertum, quod non revelabitur: et occultum, quod non sciatur.

²⁷ Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: et quod in aure auditis, prædicate super tecta. ²⁸ Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest et animam et corpus perdere in gehennam. ²⁹ Nonne duo passerēs asse veneunt? et unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro. ³⁰ Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt. ³¹ Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos. ³² Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui in cælis est.

³³ Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo, qui in cælis est. ³⁴ Nolite arbitrari quia pacem venerim mittere in terram: non veni pacem mittere, sed gladium: ³⁵ veni enim separare hominem adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et nurum adversus socrum suam: ³⁶ et inimici homi-

vobis non dominabitur: non enim sub lege estis, sed sub gratia. ¹⁵ Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit. ¹⁶ Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis ejus, cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obeditionis ad justitiam? ¹⁷ Gratias autem Deo quod fuistis servi peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi estis. ¹⁸ Liberati autem a peccato, servi facti estis justitiæ. ¹⁹ Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ: sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, et iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem. ²⁰ Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ. ²¹ Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? nam finis illorum mors est. ²² Nunc vero liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam. ²³ Stipendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna, in Christo Jesu Domino nostro.

7 An ignoratis, fratres (scientibus enim legem loquor), quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit? ² Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a lege viri. ³ Igitur, vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri, ut non sit adultera si fuerit cum alio viro. ⁴ Itaque fratres mei, et vos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo. ⁵ Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti. ⁶ Nunc autem soluti sumus

a lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate litteræ.

⁷ Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: Non concupisces. ⁸ Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. ⁹ Ego autem vivebam sine lege aliquando: sed cum venisset mandatum, peccatum revixit. ¹⁰ Ego autem mortuus sum: et inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem. ¹¹ Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, et per illud occidit. ¹² Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et justum, et bonum.

¹³ Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum. ¹⁴ Scimus enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato. ¹⁵ Quod enim operor, non intelligo: non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio. ¹⁶ Si autem quod nolo, illud facio: consentio legi, quoniam bona est. ¹⁷ Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. ¹⁸ Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle, adjacet mihi: perficere autem bonum, non invenio. ¹⁹ Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago. ²⁰ Si autem quod nolo, illud facio: jam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum. ²¹ Invenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam

mihi malum adjacet: ²² condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem: ²³ video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. ²⁴ Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? ²⁵ gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente servio legi Dei: carne autem, legi peccati.

8 Nihil ergo nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu: qui non secundum carnem ambulant. ² Lex enim spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit me a lege peccati et mortis. ³ Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati et de peccato, damnavit peccatum in carne, ⁴ ut justificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum. ⁵ Qui enim secundum carnem sunt, quæ carnis sunt, sapiunt: qui vero secundum spiritum sunt, quæ sunt spiritus, sentiunt. ⁶ Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita et pax: ⁷ quoniam sapientia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subjecta, nec enim potest. ⁸ Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. ⁹ Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus. ¹⁰ Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter justificationem. ¹¹ Quod si Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat in vobis: qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis. ¹² Ergo fratres, debitores

sumus non carni, ut secundum carnem vivamus. ¹³ Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.

¹⁴ Quicumque enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei. ¹⁵ Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater). ¹⁶ Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei. ¹⁷ Si autem filii, et hæredes: hæredes, quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur ut et conglorificemur.

¹⁸ Existimo enim quod non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. ¹⁹ Nam exspectatio creaturæ revelationem filiorum Dei exspectat. ²⁰ Vanitati enim creatura subjecta est non volens, sed propter eum, qui subjecit eam in spe: ²¹ quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. ²² Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, et parturit usque adhuc. ²³ Non solum autem illa, sed et nos ipsi primitias spiritus habentes: et ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei exspectantes, redemptionem corporis nostri. ²⁴ Spe enim salvi facti sumus. Spes autem, quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? ²⁵ Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam exspectamus.

²⁶ Similiter autem et Spiritus adjuvat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. ²⁷ Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret Spiritus: quia secundum Deum postulat pro sanctis.

²⁸ Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in

bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt sancti. ²⁹ Nam quos præs-civit, et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. ³⁰ Quos autem prædestinavit, hos et vocavit: et quos vocavit, hos et justificavit: quos autem justificavit, illos et glorificavit. ³¹ Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos? ³² Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? ³³ Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui justificat, ³⁴ quis est qui condemnet? Christus Jesus, qui mortuus est, immo qui et resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. ³⁵ Quis ergo nos separabit a caritate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? ³⁶ (Sicut scriptum est:

Quia propter te mortificamur tota die:
æstimati sumus sicut oves occi-
sionis.)

³⁷ Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. ³⁸ Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, ³⁹ neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro.

9 Veritatem dico in Christo, non mentior: testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu Sancto: ² quoniam tristitia mihi magna est, et continuus dolor cordi meo. ³ Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus

meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, ⁴ qui sunt Israëlita, quorum adoptio est filiorum, et gloria, et testamentum, et legislatio, et obsequium, et promissa: ⁵ quorum patres, et ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen. ⁶ Non autem quod exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Israël sunt, ii sunt Israëlita: ⁷ neque qui semen sunt Abraham, omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen: ⁸ id est, non qui filii carnis, hi filii Dei: sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine. ⁹ Promissionis enim verbum hoc est: Secundum hoc tempus veniam: et erit Saræ filius. ¹⁰ Non solum autem illa: sed et Rebecca ex uno concubitu habens, Isaac patris nostri. ¹¹ Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali (ut secundum electionem propositum Dei maneret), ¹² non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei quia major serviet minori, ¹³ sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui.

¹⁴ Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum? Absit. ¹⁵ Moysi enim dicit: Miserebor cujus misereor: et misericordiam præstabo cujus miserebor. ¹⁶ Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. ¹⁷ Dicit enim Scriptura Pharaoni: Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam: et ut annuntietur nomen meum in universa terra. ¹⁸ Ergo cujus vult miseretur, et quem vult indurat. ¹⁹ Dicis itaque mihi: Quid adhuc queritur? voluntati enim ejus quis resistit? ²⁰ O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? numquid dicit figmentum ei qui se finxit: Quid me fecisti sic? ²¹ an non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? ²² Quod si Deus volens

ostendere iram, et notum facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ, apta in interitum, ²³ ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam. ²⁴ Quos et vocavit nos non solum ex Judæis, sed etiam in gentibus, ²⁵ sicut in Osee dicit: Vocabo non plebem meam, plebem meam: et non dilectam, dilectam: et non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. ²⁶ Et erit: in loco, ubi dictum est eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filii Dei vivi. ²⁷ Isaias autem clamat pro Israël: Si fuerit numerus filiorum Israël tamquam arena maris, reliquiæ salvæ fient. ²⁸ Verbum enim consummans, et abbrevians in æquitate: quia verbum brevium faciet Dominus super terram: ²⁹ et sicut prædixit Isaias: Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, et sicut Gomorrha similes fuissetis.

³⁰ Quid ergo dicemus? Quod gentes, quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam: justitiam autem, quæ ex fide est. ³¹ Israël vero sectando legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit. ³² Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis, ³³ sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, et petram scandali: et omnis qui credit in eum, non confundetur.

10 Fratres, voluntas quidem cordis mei, et obsecratio ad Deum, fit pro illis in salutem. ² Testimonium enim perhibeo illis quod æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam. ³ Ignorantes enim justitiam Dei, et suam quærentes statuere, justitiæ Dei non sunt subjecti. ⁴ Finis enim legis, Christus, ad justitiam omni credenti.

⁵ Moyses enim scripsit, quoniam justitiam, quæ ex lege est, qui fecerit

homo, vivet in ea. ⁶ Quæ autem ex fide est justitia, sic dicit: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in cælum? id est, Christum deducere: ⁷ aut, Quis descendet in abyssum? hoc est, Christum a mortuis revocare. ⁸ Sed quid dicit Scriptura? Prope est verbum in ore tuo, et in corde tuo: hoc est verbum fidei, quod prædicamus. ⁹ Quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, et in corde tuo credideris quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris. ¹⁰ Corde enim creditur ad justitiam: ore autem confessio fit ad salutem. ¹¹ Dicit enim Scriptura: Omnis qui credit in illum, non confundetur. ¹² Non enim est distinctio Judæi et Græci: nam idem Dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum. ¹³ Omnis enim quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.

¹⁴ Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante? ¹⁵ quomodo vero prædicabunt nisi mittantur? sicut scriptum est: Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona! ¹⁶ Sed non omnes obediunt Evangelio. Isaias enim dicit: Domine, quis credidit auditui nostro? ¹⁷ Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. ¹⁸ Sed dico: Numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum. ¹⁹ Sed dico: Numquid Israël non cognovit? Primus Moyses dicit: Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem: in gentem insipientem, in iram vos mittam. ²⁰ Isaias autem audet, et dicit: Inventus sum a non quærentibus me: palam apparui iis qui me non interrogabant. ²¹ Ad Israël autem dicit: Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, et contradicentem.

11 Dico ergo: Numquid Deus repulit populum suum? Absit. Nam et ego Israëlitica sum ex semine Abraham, de tribu Benjamin: **2** non repulit Deus plebem suam, quam præcivit. An nescitis in Elia quid dicit Scriptura? quemadmodum interpellat Deum adversum Israëlem: **3** Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt: et ego relictus sum solus, et quærunt animam meam. **4** Sed quid dicit illi divinum responsum? Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal. **5** Sic ergo et in hoc tempore reliquiarum secundum electionem gratiarum salvæ factæ sunt. **6** Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia. **7** Quid ergo? Quod quærebat Israëlem, hoc non est consecutus: electio autem consecuta est: ceteri vero excæcati sunt: **8** sicut scriptum est: Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos ut non videant, et aures ut non audiant, usque in hodiernum diem. **9** Et David dicit: Fiat mensa eorum in laqueum, et in captionem, et in scandalum, et in retributionem illis. **10** Obscurentur oculi eorum ne videant: et dorsum eorum semper incurva.

11 Dico ergo: Numquid sic offenderunt ut caderent? Absit. Sed illorum delicto, salus est gentibus ut illos æmulentur. **12** Quod si delictum illorum divitiarum sunt mundi, et diminutio eorum divitiarum gentium: quanto magis plenitudo eorum? **13** Vobis enim dico gentibus: Quamdiu quidem ego sum gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo, **14** si quomodo ad æmulandum provochem carnem meam, et salvos faciam aliquos ex illis. **15** Si enim amissio eorum, reconciliatio est mundi: quæ assumptio, nisi vita ex mortuis? **16** Quod si delibatio sancta est, et massa: et si radix sancta, et rami.

17 Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, et socius radicis, et pinguedinis olivæ factus es, **18** noli gloriari adversus ramos. Quod si gloriaris: non tu radicem portas, sed radix te. **19** Dices ergo: Fracti sunt rami ut ego inserar. **20** Bene: propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time. **21** Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne forte nec tibi parcat. **22** Vide ergo bonitatem, et severitatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin et tu excideris. **23** Sed et illi, si non permanserint in incredulitate, inserentur: potens est enim Deus iterum inserere illos. **24** Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, et contra naturam insertus es in bonam olivam: quanto magis ii qui secundum naturam inserentur suarum olivarum?

25 Nolo enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc (ut non sitis vobis ipsis sapientes), quia cæcitas ex parte contigit in Israëlem, donec plenitudo gentium intraret, **26** et sic omnis Israëlem salvus fieret, sicut scriptum est: Veniet ex Sion, qui eripiat, et avertat impietatem a Jacob. **27** Et hoc illis a me testamentum: cum abstulero peccata eorum. **28** Secundum Evangelium quidem, inimici propter vos: secundum electionem autem, carissimi propter patres. **29** Sine poenitentia enim sunt dona et vocatio Dei. **30** Sicut enim aliquando et vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum: **31** ita et isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam: ut et ipsi misericordiam consequantur. **32** Conclusit enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur.

33 O altitudo divitiarum sapientiarum, et scientiarum Dei: quam incomprehensi-

bilis sunt iudicia eius, et investigabiles viæ eius! ³⁴ Quis enim cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? ³⁵ aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? ³⁶ Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia: ipsi gloria in sæcula. Amen.

12 Obsecro itaque vos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. ² Et nolite conformari huic sæculo, sed reformamini in novitate sensus vestri: ut probetis quæ sit voluntas Dei bona, et beneplacens, et perfecta. ³ Dico enim per gratiam quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos, non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: et unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei. ⁴ Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ⁵ ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. ⁶ Habentes autem donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes: sive prophetiam secundum rationem fidei, ⁷ sive ministerium in ministrando, sive qui docet in doctrina, ⁸ qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui præstet in sollicitudine, qui miseretur in hilaritate.

⁹ Dilectio sine simulatione: odientes malum, adhærentes bono: ¹⁰ caritate fraternitatis invicem diligentes: honore invicem prævenientes: ¹¹ sollicitudine non pigri: spiritu ferventes: Domino servientes: ¹² spe gaudentes: in tribulatione patientes: orationi instantes: ¹³ necessitatibus sanctorum communicantes: hospitalitatem sectantes. ¹⁴ Benedicite persecuentibus vos: benedicite, et nolite maledicere. ¹⁵ Gaudere cum gauden-

tibus, flere cum flentibus: ¹⁶ idipsum invicem sentientes: non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos: ¹⁷ nulli malum pro malo reddentes: providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. ¹⁸ Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes: ¹⁹ non vosmetipsos defendentes carissimi, sed date locum iræ. Scriptum est enim: Mihi vindicta: ego retribuam, dicit Dominus. ²⁰ Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbonem ignis congeres super caput eius. ²¹ Noli vinci a malo, sed vince in bono malum.

13 Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas nisi a Deo: quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt. ² Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt: ³ nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac: et habebis laudem ex illa: ⁴ Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est: vindex in iram ei qui malum agit. ⁵ Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. ⁶ Ideo enim et tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. ⁷ Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

⁸ Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem implevit. ⁹ Nam: Non adulterabis: non occides: non furaberis: non falsum testimonium dices: non concupisces: et si quod est

4 Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis, **2** cum omni humilitate, et mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in caritate, **3** solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis. **4** Unum corpus, et unus Spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae. **5** Unus Dominus, una fides, unum baptisma. **6** Unus Deus et Pater omnium, qui est super omnes, et per omnia, et in omnibus nobis.

7 Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. **8** Propter quod dicit: Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus. **9** Quod autem ascendit, quid est, nisi quia et descendit primum in inferiores partes terrae? **10** Qui descendit, ipse est et qui ascendit super omnes caelos, ut impleret omnia. **11** Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores et doctores, **12** ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi: **13** donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi: **14** ut jam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris. **15** Veritatem autem facientes in caritate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: **16** ex quo totum corpus compactum et connexum per omnem juncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in aedificationem sui in caritate.

17 Hoc igitur dico, et testificor in Domino, ut jam non ambuletis, sicut

et gentes ambulant in vanitate sensus sui, **18** tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei per ignorantiam, quae est in illis, propter caecitatem cordis ipsorum, **19** qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiae, in operationem immunditiae omnis in avaritiam. **20** Vos autem non ita didicistis Christum, **21** si tamen illum audistis, et in ipso edocti estis, sicut est veritas in Jesu, **22** deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumperitur secundum desideria erroris. **23** Renovamini autem spiritu mentis vestrae, **24** et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, et sanctitate veritatis.

25 Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo: quoniam sumus invicem membra. **26** Irascimini, et nolite peccare: sol non occidat super iracundiam vestram. **27** Nolite locum dare diabolo: **28** qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret, operando manibus suis, quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti. **29** Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad aedificationem fidei ut det gratiam audientibus. **30** Et nolite contristare Spiritum Sanctum Dei: in quo signati estis in diem redemptionis. **31** Omnis amaritudo, et ira, et indignatio, et clamor, et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia. **32** Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem sicut et Deus in Christo donavit vobis.

5 Estote ergo imitatores Dei, sicut filii carissimi, **2** et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis, oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis. **3** Fornicatio autem, et omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos: **4** aut turpitudinis, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet: sed magis gratiarum actio. **5** Hoc enim scitote intelligentes: quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi et Dei. **6** Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentia. **7** Nolite ergo effici participes eorum.

8 Eratis enim aliquando tenebræ: nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate: **9** fructus enim lucis est in omni bonitate, et justitia, et veritate: **10** probantes quid sit beneplacitum Deo: **11** et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite. **12** Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere. **13** Omnia autem, quæ arguuntur, a lumine manifestantur: omne enim, quod manifestatur, lumen est. **14** Propter quod dicit: Surge qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus. **15** Videte itaque, fratres, quomodo caute ambuletis: non quasi insipientes, **16** sed ut sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. **17** Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei. **18** Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini Spiritu Sancto, **19** loquentes vobismetipsis in psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris Domino, **20** gratias agentes semper pro omnibus in nomine

Domini nostri Jesu Christi Deo et Patri, **21** subjecti invicem in timore Christi.

22 Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino: **23** quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ: ipse, salvator corporis ejus. **24** Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus. **25** Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea, **26** ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, **27** ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta et immaculata. **28** Ita et viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. **29** Nemo enim umquam carnem suam odio habuit: sed nutrit et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam: **30** quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus et de ossibus ejus. **31** Propter hoc relinquet homo patrem et matrem suam, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una. **32** Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia. **33** Verumtamen et vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligit: uxor autem timeat virum suum.

6 Filii, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim justum est. **2** Honora patrem tuum, et matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione: **3** ut bene sit tibi, et sis longævus super terram. **4** Et vos patres, nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina et correptione Domini.

5 Servi, obedite dominis carnalibus cum timore et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: **6** non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi,

non contristemini sicut et ceteri, qui spem non habent.

¹⁴ Si enim credimus quod Jesus mortuus est, et resurrexit: ita et Deus eos qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo. ¹⁵ Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos, qui vivimus, qui residui sumus in adventum Domini, non prævenerimus eos qui dormierunt. ¹⁶ Quoniam ipse Dominus in jussu, et in voce archangeli, et in tuba Dei descendet de cælo: et mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. ¹⁷ Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aëra, et sic semper cum Domino erimus. ¹⁸ Itaque consolamini invicem in verbis istis.

5 De temporibus autem, et momentis, fratres, non indigetis ut scribamus vobis. ² Ipsi enim diligenter scitis quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet: ³ cum enim dixerint: Pax et securitas: tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, et non effugient. ⁴ Vos autem, fratres, non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat: ⁵ omnes enim vos filii lucis estis, et filii diei: non sumus noctis, neque tenebrarum. ⁶ Igitur non dormiamus sicut et ceteri, sed vigilemus, et sobrii simus. ⁷ Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. ⁸ Nos autem, qui diei sumus, sobrii simus, induti lorica[m] fidei et caritatis, et galeam spem salutis: ⁹ quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in ac-

quisitionem salutis per Dominum nostrum Jesum Christum, ¹⁰ qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus. ¹¹ Propter quod consolamini invicem, et ædificate alterutrum, sicut et facitis.

¹² Rogamus autem vos, fratres, ut noveritis eos qui laborant inter vos, et præsunt vobis in Domino, et monent vos, ¹³ ut habeatis illos abundantius in caritate propter opus illorum: pacem habete cum eis. ¹⁴ Rogamus autem vos, fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. ¹⁵ Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini in invicem, et in omnes. ¹⁶ Semper gaudete. ¹⁷ Sine intermissione orate.

¹⁸ In omnibus gratias agite: hæc est enim voluntas Dei in Christo Jesu in omnibus vobis. ¹⁹ Spiritum nolite extinguere. ²⁰ Prophetias nolite spernere. ²¹ Omnia autem probate: quod bonum est tenete. ²² Ab omni specie mala abstinete vos. ²³ Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: ut integer spiritus vester, et anima, et corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur. ²⁴ Fidelis est, qui vocavit vos: qui etiam faciet.

²⁵ Fratres, orate pro nobis. ²⁶ Salutate fratres omnes in osculo sancto. ²⁷ Adjuro vos per Dominum ut legatur epistola hæc omnibus sanctis fratribus. ²⁸ Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum. Amen.

Third person pronoun

		Masc.	Fem.	Neut.
Sg.	Nom.	is	ea	id
	Acc.	eum	eam	id
	Gen.	eius	eius	eius
	Dat.	eī	eī	eī
	Abl.	eō	eā	eō
	Pl.	Nom.	eī	ae
Acc.		eōs	eās	ea
Gen.		eōrum	eārum	eōrum
Dat.		eīs	eīs	eīs
Abl.		eīs	eīs	eīs

Relative pronoun: who, which

		Masc.	Fem.	Neut.
Sg.	Nom.	quī	quae	quod
	Acc.	quem	quam	quod
	Gen.	cuius	cuius	cuius
	Dat.	cui	cui	cui
	Abl.	quō	quā	quō
	Pl.	Nom.	quī	quae
Acc.		quōs	quās	quae
Gen.		quōrum	quārum	quōrum
Dat.		quibus	quibus	quibus
Abl.		quibus	quibus	quibus

Nouns

Noun endings

		1 Fem.	2 Masc.	2 Neut.	3 Masc./Fem.
Sg.	Nom.	-a	-us, -r	-um	-
	Acc.	-am	-um	-um	-em
	Gen.	-ae	-ī	-ī	-is
	Dat.	-ae	-ō	-ō	-ī
	Abl.	-ā	-ō	-ō	-e
Pl.	Nom.	-ae	-ī	-a	-ēs
	Acc.	-ās	-ōs	-a	-ēs
	Gen.	-ārum	-ōrum	-ōrum	-(i)um
	Dat.	-īs	-īs	-īs	-ibus
	Abl.	-īs	-īs	-īs	-ibus

		1c	2c	3c	4c
Pre.	1s	amor	moneor	trahor	audior
	2s	amāris	monēris	traheris	audīris
	3s	amātur	monētur	trahitur	audītur
	1pl	amāmur	monēmur	trahimur	audīmur
	2pl	amāminī	monēminī	trahiminī	audīminī
	3pl	amantur	monentur	trahuntur	audiuntur
Fut.	1s	amābor	monēbor	trahar	audiar
	2s	amāberis	monēberis	trahēris	audiēris
	3s	amābitur	monēbitur	trahētur	audiētur
	1pl	amābimur	monēbimur	trahēmur	audiēmur
	2pl	amābiminī	monēbiminī	trahēminī	audiēminī
	3pl	amābuntur	monēbuntur	trahentur	audiēntur
Impf.	1s	amābar	monēbar	trahēbar	audiēbar
	2s	amābāris	monēbāris	trahēbāris	audiēbāris
	3s	amābātur	monēbātur	trahēbātur	audiēbātur
	1pl	amābāmur	monēbāmur	trahēbāmur	audiēbāmur
	2pl	amābāminī	monēbāminī	trahēbāminī	audiēbāminī
	3pl	amābāntur	monēbāntur	trahēbāntur	audiēbāntur
Pf.	1s	amātus sum	monitus sum	tractus sum	audītus sum
	2s	amātus es	monitus es	tractus es	audītus es
	3s	amātus est	monitus est	tractus est	audītus est
	1pl	amātī sumus	monitī sumus	tractī sumus	audītī sumus
	2pl	amātī estis	monitī estis	tractī estis	audītī estis
	3pl	amātī sunt	monitī sunt	tractī sunt	audītī sunt
Pre.	1s	amer	moner	trahar	audiar
	2s	amēris	monēris	trahāris	audiāris
	3s	amētur	monētur	trahātur	audiātur
	1pl	amēmur	monēmur	trahāmur	audiāmur
	2pl	amēminī	monēminī	trahāminī	audiāminī
	3pl	amentur	monentur	trahantur	audiāntur
Subj.	1s	amārer	monērer	traherer	audīrer
	2s	amārēris	monērēris	traherēris	audīrēris
	3s	amārētur	monērētur	traherētur	audīrētur
	1pl	amārēmur	monērēmur	traherēmur	audīrēmur
Pf.	1s	amātus sim	monitus sim	tractus sim	audītus sim
	2s	amātus sis	monitus sis	tractus sis	audītus sis
	3s	amātus sit	monitus sit	tractus sit	audītus sit
	1pl	amātī sīmus	monitī sīmus	tractī sīmus	audītī sīmus
Impv.	2s	amāre	monere	trahere	audire
	2pl	amāminī	moniminī	trahiminī	audīminī
Inf.	Pre.	amārī	monērī	trahī	audīrī
	Pf.	amātus esse	monitus esse	trahtus esse	audītus esse

deinde then, next, thereupon.

(31)

deleo, *ēre* to destroy. (140)

delictum fault, offense, misdeed.

(77)

dens tooth. (59)

deorsum downwards, down. (34)

depono to lay, set, deposit. (41)

deprecor, *dēprecārī* to entreat, pray, beg; intercede. (72)

derelinquo, *ere* to leave behind; forsake. (186)

descendo, *ere* to descend, come down. (366)

desero, *ere* to leave, forsake, abandon, desert, give up. (45)

desiderium desire, longing. (55)

desidero, *āre* to desire, want, long for. (63)

desolo, *āre* to forsake, abandon, desert. (47)

despicio, *ere* to look down on, over. (48)

destruo, *ere* to demolish, pull down; destroy. (99)

desum, *dēesse* to be wanting; fail; abandon. (39)

desuper from above, overhead. (69)

detraho, *ere* to drag, pull, strip, take down. (62)

deus God. (4390)

devoro, *āre* to devour, consume. (147)

dexter to the right, on the right side, right. (81)

dico, *ere* to say, speak, tell. (2149)

dies day. (2327)

digitus finger, toe. (48)

dignus appropriate, fitting, worthy. (75)

dilato, *āre* to widen, broaden, expand. (35)

diligenter carefully; attentively; diligently. (32)

diligo, *ere* to love, esteem. (326)

diluculum dawn, daybreak, first light. (33)

dimitto, *ere* to dismiss, scatter. (416)

diripio, *ere* to pull, tear apart. (46)

discedo, *ere* to leave, depart. (39)

disciplina (f) teaching, instruction, education. (48)

discipulus disciple, student. (256)

disco, *ere* to learn. (72)

disperdo, *ere* to destroy, ruin.
(83)

dispergo, *ere* to scatter (about),
disperse. (102)

dissipo, *āre* to scatter, disperse.
(109)

dissolvo, *ere* to unloose; dissolve;
melt. (31)

dives rich, wealthy. (75)

divido to divide, separate. (174)

do, *are* to give. (1809)

doceo, *ēre* to teach, inform. (240)

doctrina (f) teaching, instruction;
doctrine. (90)

doleo, *ēre* to hurt, be in pain,
lament. (33)

dolor pain, sorrow, anger. (93)

dolus trick, fraud. (37)

dominor, *dominārī* to be lord,
have dominion. (73)

dominus lord, master. (7796)

domus (f) house, home. (1911)

donec while, as long as, until.
(303)

dono, *āre* to present, grant;
forgive. (39)

donum gift, present. (44)

dormio, *īre* to sleep. (217)

draco dragon; snake. (38)

duco, *ere* to lead, take, marry,
consider. (240)

dum while, whilst, at the time
that. (39)

duo two. (119)

duodecim twelve. (187)

duplex twofold, double. (35)

durus hard, harsh, rough. (55)

dux, *ducis* leader, general, ruler.
(208)

E

ecce see! behold! (994)

effugio, *ere* to escape. (33)

effundo, *ere* to pour out. (123)

ego I, me. (5634)

egredior, *ī* to go out, come out.
(480)

eicio, *ere* to cast out, drive out,
expel, exit. (162)

elevo, *āre* to lift up, raise; lessen;
make light of. (125)

eligo, *ere* to pick out, choose.
(253)

eloquium eloquence; speech. (49)

emitto, *ere* to hurl; let go; utter;
send out. (42)

emo, *ere* to buy. (99)

enim for, indeed. (1981)